

PLEASE NOTE! THIS IS PARALLEL PUBLISHED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Mäki, K. & Niinistö-Sivuranta, S. (2014) Työn opinnollistamisen neuvottelut tulkintojen kenttänä - Oivalluksia Duunarineuvotteluista. AMK-Lehti / UAS Journal 1.

URL: https://arkisto.uasjournal.fi/uasjournal_2014-1/maki_niinisto-sivuranta.html

Työn opinnollistamisen neuvottelut tulkintojen kenttänä

Oivalluksia Duunarineuvotteluista

Yliopettaja, KTT, KL, Kimmo Mäki, HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu ammatillinen opettajakorkeakoulu, kimmo.maki@haaga-helia.fi

Johtaja, KT, FM, Susanna Niinistö-Sivuranta, Laurea ammattikorkeakoulu, susanna.niinisto-sivuranta@laurea.fi

Ammattikorkeakoulun alkumetreillä 1990-luvun alussa korostettiin tuoreen korkeakoulusektorin kaksoisidentiteettiä. Henkilöstölle jaettiin tarroja, joissa vakuutettiin ammattikorkeakoulujen tarjoavan *teoriaa ja käytäntöä oikeassa suhteessa*. Tämä teorian ja käytännön suhde on ollut avainkysymys koko ammattikorkeakoulun olemassa olon ajan. Autenttisen työn integroituminen amk-opintojen kanssa on ollut haastavaa ja siihen on suhtauduttu kahtiajakoisesti.

Ammattikorkeakoulun opettajakuntaa työn ja oppimisen hauras liitto on jakanut kahteen heimoon. On opettajia, jotka näkevät oppimisen tapahtuvan työn paikoilla integroituen työelämäläheisiin verkostomaisiin toimintaympäristöihin. Näissä oppimisen ympäristöissä osaaminen karttuu niin opetushenkilöstöllä, opiskelijoilla kuin muullakin työelämällä. Kyseessä on käyttäjälähtöinen tapa hahmottaa ammattikorkeakoulupedagogiikkaa yhteistoiminnassa. Löytyy myös toisin ajatteleva opettajajoukko. Heidän ymmärryksensä mukaan oppiminen tapahtuu formaalissa koulumaisessa ympäristössä ja siellä opittuja taitoja pistäydytään kokeilemassa työkentillä. Opettaja johtaa oppimista ja oppimisen arviointia. (Mäki 2012 ja Vanhanen-Nuutinen, Mäki, Töytäri, Ilves & Farin 2013.)

Tarkastelemme tässä artikkelissa työn opinnollistamisen ja osaamisen sanoittamisen mahdollisuuksia ja haasteita. On selvää, että käyttäjälähtöiset ammattikorkeakoulupedagogiset ratkaisut ovat se suunta, johon meidän tulee edetä. Käyttäjälähtöisyydellä tarkoitamme tasa-arvoistayhteistoimintaa ammattikorkeakouluympäristössä yritysten, opiskelijoiden sekä opetus- ja ohjaushenkilöstön kesken. Kaikki kolme toimijaa nähdään käyttäjinä ja toimintaprosessin omistajina. Käyttäjälähtöisyys sovittaa yhteen eri intressit ja toiminnan rytmit, jolloin tuotoksista tulee kaikkia palvelevia. Käyttäjälähtöisyys ulottuu suunnittelusta aina osaamisen arviointeihin saakka. (Mäki & Kotila 2013.)

Käyttäjälähtöisyys joutuu testiin työskentelyotteena, kun opettaja kohtaa opiskelijoita, jotka aktiivisesti käyvät työssä opintojensa aikana. Kovin usein työtä tekevä opiskelija saattaa olla opettajalle taakka. Syntyy paradoksaalinen tilanne: opiskelija ei ole tunnilla oppimassa, opinnot viivästyvät ja samaan aikaan hän saattaa tehdä töitä, jotka ovat hänen opiskelemaansa alaa tai työtehtäviä.

Entä, jos yritys haluaa kehittää henkilöstöään ja tarjota mahdollisuuden kohottaa heidän tutkintojaan sekä osaamista samalla kertaa? Löytävätkö alan koulutusta tarjoava ammattikorkeakoulu ja henkilöstönsä osaamisesta innostunut yritys toisensa? Löytyykö käyttäjälähtöisiä ratkaisuja ja ohjauksen tapoja työelämälähtöisyyttä korostavalta ammattikorkeakoululta? Avainkysymys on, kykenemmekö opinnollistamaan työtä opinnoiksi ja löydämmekö yhteisen kielen, jolla osaaminen voidaan sanoittaa?

HAAGA-HELIA:n ammatillisessa opettajakorkeakoulussa on työstetty Osataan! -hankkeessa (www.osataan.net) työn opinnollistamisen ajatusta ja toimintaa. Ideana on kyetä tunnistamaan ja

tunnustamaan opintojen aikaisesta työssäkäynnistä kertyvä osaaminen osaksi ammattikorkeakouluopintoja. Työn opinnollistamisen polkuja voi olla kolmenlaisia:

- Yksittäinen opiskelija oivaltaa tekemänsä työn liittyvän oleellisilta osiltaan opiskelemaansa alaan ja opintokokonaisuuksiin tai jaksoihin. Hän käynnistää opinnollistamisneuvottelut kyseisten opettajiensa ja työnantajansa kanssa.
- Ammattikorkeakoulussa hankkeistetaan opintokokonaisuuksia/jaksoja ja toteutetaan työelämä-projekteja, niiden työtoiminta opinnollistetaan opinnoiksi. Myös koko opetussuunnitelman pohja-ajatukset ja rakenteet voidaan työstää opinnollistamisen idealle.
- Elinkeinoelämän ja julkisen sektorin organisaatiot voivat rätätelöidä yhdessä alueen ammattikorkeakoulun kanssa työntekijöilleen kehittämisspolun, joka tähtää amk-tutkinnon suorittamiseen työpaikkapainotteisesti.

Osataan! -hankkeessa tuotettu Duunista opintopisteiksi opas avaa työn opinnollistamisen tarkoitusta ja prosesseja opettajan työn, opiskelijan työn ja työelämän toimijan näkökulmasta. Opas perustuu pääkaupunkiseudun isojen yritysorganisaatioiden HR-henkilöiden ja työpaikkaohjaajien käsityksiin amk-opintojen ketteröittämisestä ja työssä oppimisesta. Oppimisen ovaali kuviossa 1. osoittaa opinnollistamisprosessin tarkoituksen.

Kuvio 1. Oppimisen ovaali

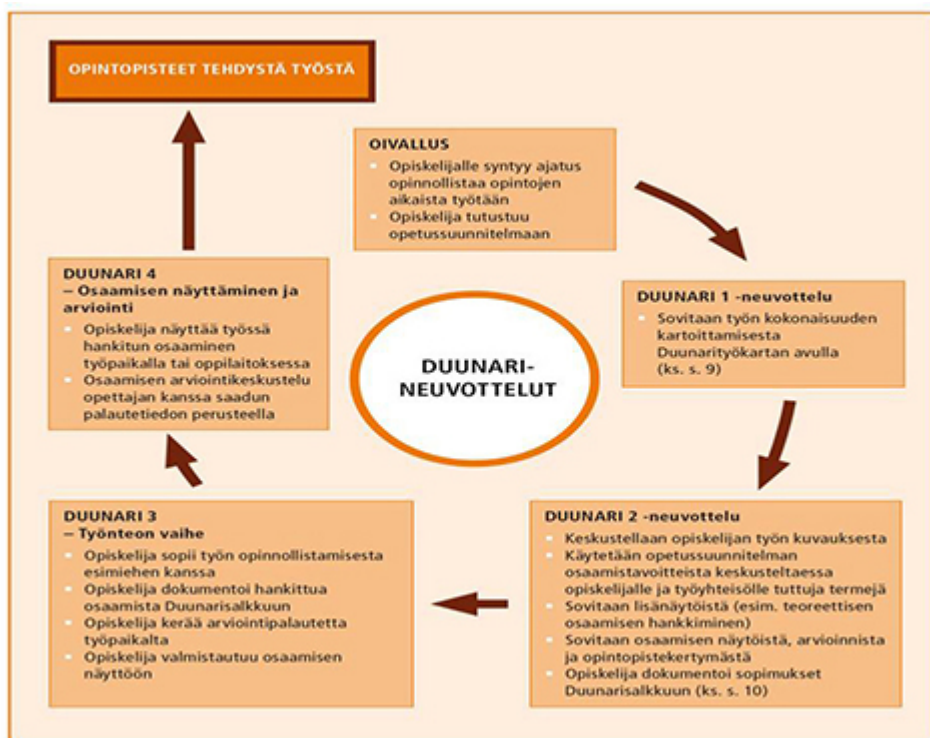
Työn opinnollistaminen haastaa kaikki kolme toimijaa: amk-opettajan, opiskelijan sekä työpaikan esimiehet ja asiantuntijat osaamisen tunnistamisessa. Ammattikorkeakouluopettajilta vaaditaan taitoa ja asennetta tulkita opetussuunnitelmaa (ops) ketterästi autenttisen työn kontekstissa. Perustana on oltava koko opettajayhteisön yhteinen ymmärrys ja tulkinta opsin, opintokokonaisuuksien jne. osaamisperustaisuuden mahdollisuuksista tunnistaa ja tunnustaa työssä hankittua osaamista. Opettajan tulee jokaisen opintorupeaman alkaessa tämä ymmärrys jakaa opiskelijoilleen ja kuvata vaihtoehtoiset tavat toteuttaa opinnot.

Opiskelijalla tulee olla valmiutta tulkita opsin ja opintojaksojen tavoitteita suhteessa omiin tavoitteisiin ja työssä tapahtuvaan oppimiseen. Se edellyttää opsin ja opintokokonaisuuksien osaamistavoitteiden ymmärtämistä ja sisäistämistä. Tähän kyetään ja päästään, jos opettajan ja opiskelijoiden välillä käydään jatkuvia ja toistuvia keskusteluja ammattikorkeakouluoppimisen ja henkilökohtaisen oppimisen tavoitteista.

Jotta opiskelija saa opinnollistettua työssä oppimaansa ja hankkimaansa osaamista, hänellä tulee olla huikea määrää oma-aloitteisuutta ja oivalluskykyä (mm. työn teon ja opintojen oivaltava yhdistäminen, duunarineuvottelujen käynnistäminen ja käyminen). Avaintaito on kyky sanallistaa ja kuvata autenttinen työ ja opitut taidot (neuvottelut opettajien ja työn paikkojen kanssa).

Työpaikalla opiskelijaa ohjaavan asiantuntijan tai esimiehen tulee olla tietoinen heillä työtä tekevien amk-opiskelijoiden opintojensa tarkoituksista ja osaamistavoitteista. Silloin vaaditaan työpaikalla kohtuullista ajankäyttöä perehtyä opiskelijan esittämiin osaamistavoitteisiin (osana normaalia perehdytyskeskustelua). Lähiesimiehellä tulee olla kykyä pohtia opiskelijan kanssa työtaitojen tulkitsemista osaamisiksi (osana normaalia perehdytyskeskustelua) ja taitoa arvioida opiskelijan oppimia työtaitoja. Jälleen kerran aloitteentekijä ja prosessin avaaja on opiskelija myös työpaikan suuntaan.

Jotta reaaliaikaista työssäkäynnistä kertyvää osaamista kyetään tunnistamaan, ovat opiskelijan, opettajan ja työpaikan väliset keskustelut avainasemassa. Duunista opintopisteiksi -oppaassa näitä keskusteluja kutsutaan *duunarineuvotteluiksi* (ks. kuvio. 2).

Kuvio 2. Duunarineuvottelut

Millaiset asiat vaikuttavat duunarineuvottelun onnistumiseen? Ammattikorkeakouluopiskelijalle työelämän ja korkeakoulun diskurssiyhteisöjen vaatimukset voivat olla toisistaan poikkeavat. Ensimmäinen keskeinen oivallus onnistumisen kannalta on, ettei neuvotteluun kohdistuvien odotusten välillä saisi vallita arvoasetelmaa tai ristiriitaisia tavoitteita. Keskeistä on tiedostaa,

minkä yhteisön ehdoilla ammattikorkeakoulutuksessa määritellään osaamispuheeseen ladattuja odotuksia, diskurssiyhteisön ja monialaisuuden jännitettä sekä opiskelijan vastuuta tehdä oma osaamisensa näkyväksi ja ymmärretyksi? (Ks. myös Lankinen & Vuorijärvi 2010; Niinistö-Sivuranta 2013.) Miten voidaan tukea systemaattisesti osaamispuheen kehittymistä niin, että se yhdistää eri diskurssileirit?

Neuvottelun onnistuminen vaatii hieman ponnisteluja. Keskustelun tulos ei aina ole yksiselitteinen ja synnytä yhteistä ymmärrystä ja tulkinnan löytämistä, jos yhteistä kieltä ei ole. Toinen oivallus liittyykin yhteisen sanoittamisen merkitykseen. Opiskelija ei kenties osaa sanoittaa osaamista, jota on syntynyt ammatillisen osaamisen näkökulmasta vaan keskittyy esimerkiksi vain toiminnan kuvaukseen. Ohjaajan kieli on pedagogisesti ladattu, hän odottaa opiskelijalta kykyä reflektoida ja sitä kautta syntyvää ymmärrystä osaamisen tasoista. Opiskelijalle osaaminen voi olla näkymätöntä tai tiedostamatonta. Ohjaajan tehtävänä olisi oikeilla kysymyksillä vuorovaikutuksen keinoin saada opiskelija ymmärtämään opetussuunnitelmassa esitettyjen osaamistavoitteiden ja oman työtoiminnan kautta syntyneen osaamisen suhde. Työelämän haasteeksi jää opiskelijan osaamisen sanoittamisen tukeminen.

Duunarineuvotteluissa autenttisesta työstä kertyvän osaamisen sanoittaminen onkin elinehto opinnollistamiselle. Tämä edellyttää neuvotteluprosessin eri vaiheissa yhteisen kielen ja käsitteistön löytämistä, jotta kolme tahoa kykenee tunnistamaan ja tunnustamaan osaamista. Haasteena kuitenkin on, että työelämän odotukset osaamisviestintää kohtaan voivat erota korkeakoulun odotuksista. Kun työelämä odottaa opiskelijalta myyvää otetta, voi korkeakoulu odottaa analyyttistä. Kun työelämä esittää ytimekkään kuvauksen osaamisesta, on korkeakoululla tarve saada osaamisen aste ja syvällisyys selville kenties laajalla tekstimassalla. Yksi ristiriitainen odotus voikin liittyä korkeakoulukulttuurin perinteisesti hyvin kirjalliseen osaamisen varmistamiseen. (Niinistö-Sivuranta 2013.) Työelämän kanssa käytävät opinnollistamisneuvottelut haastavat suullisen viestintäkulttuurin.

Monialaisen neuvottelutilanteen avainkysymyksiä on, riittääkö kaikilla tahtoa ymmärtää ja jalostaa keskustelua eteenpäin. *Kolmas oivallus duunarineuvottelujen onnistumisen kannalta onkin tahto ja kyky ymmärtää monialaista viestintätilannetta.* Opettajalle ei tällaisessa tilanteessa riitäkään pelkkä korkeakouluyhteisössä tunnistettavissa oleva diskurssi, vaan oman alan ja työelämäkulttuurin vuorovaikutuksen odotusten tiedostaminen on keskeistä. Monialaisen viestintätilanteen onnistuminen edellyttää osallistujilta oman diskurssiyhteisön odotusten tunnistamisen lisäksi monialaisen kontekstin ymmärtämistä. Tämä tarkoittaa vähintään viestintätietoa muistakin kuin oman alan tyypillisistä piirteistä. (Niinistö-Sivuranta 2013; ks. myös Crafton & Kaiser 2011.)

Oman osaamisen sanoittamisen merkitystä voi tarkastella työkokemuksen opinnollistamisen lisäksi myös tulevan työelämän kannalta: oman osaamisen saattaminen työyhteisön yhteiseen käyttöön mahdollistuu viestinnällisin keinoin. Työelämä nyt ja tulevaisuudessa tarvitsee alansa osaajia, jotka kykenevät työskentelemään monialaisessa toimintaympäristössä. Keskeistä asiantuntijan osaamispuheessa on yhdistää eri tietalueiden teoreettinen, kokemuksellinen sekä toimintaa säätelevä tieto. (Niinistö-Sivuranta 2013.) Ei ole yhdentekevää, millaiseen osaamispuheeseen opintojen aikana panostetaan ja millä tavalla oman osaamisen sanoittamiseen suhtaudutaan.

Lähteet

Crafton, L. & Kaiser, E. 2011. The language of collaboration: Dialogue and identity in teacher professional development. *Improving Schools* 14 (2), 104–116.

Duunista opintopisteiksi. Opas työn opinnollistamisesta. OSATAAN! – Osataan arviointi työssä työpaikkojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistoimintana. Kopijyvä, Kouvola. 2013.

Lankinen, P. & Vuorijärvi, A. 2010. Kohti ammatillisen asiantuntijayhteisön voimagenrejä. Teoksessa P. Lambert & L. Vanhanen-Nuutinen (toim.) hankekirjoittaminen. Välineitä hanketoimintaan ja opinnäytetyöhön. HAAGA-HELIAN julkaisusarja, tutkimuksia 1/2010, 259 – 271.

Mäki, K. 2012. Opetustyön ammattilaiset ja mosaiikin mestarit. Työkulttuurit ammattikorkeakouluopettajan toiminnan kontekstina. Jyväskylä Studies in Business and Economics 109. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Mäki, K. & Kotila, H. 2013. Seittiyhteistyötä vai totuttuja latuja pitkin? Amk-opettajien, yritysten ja amk-opiskelijoiden käsityksiä työelämälähtöisistä oppimisympäristöistä. OPIT - työelämälähtöisten oppimisympäristöjen tutkimus- ja kehittämishanke HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulussa. Julkaisematon raportti.

Niinistö-Sivuranta, S. 2013. Sanoista syntyy yhteinen merkitys? Kommunikointitaidot luovassa oppimisympäristössä ja ammatillisessa kasvussa ammattikorkeakoulun visuaalisilla suunnittelualoilla. Acta Universitatis Tamperensis 1827. Akateeminen väitöskirja.

Vanhanen-Nuutinen, L., Mäki, K., Töytäri, A., Ilves, V. & Farin, V. 2013. Kiviä ja keitaita. Ammattikorkeakoulutyö muutoksessa. HAAGA-HELIA Tutkimuksia 1.